

Szabó Magda írásművészetének tisztelőjeként izgalommal vágtam bele a *Szabó Magda száz éve* című kötet olvasásába, a gyűjteményes kiadvány pedig nem okozott csalódást: számos tanulmány mutat be új kutatási eredményeket, vi-

38 Réti Júlia Olga

A KÖZTÜNK ÉLŐ

ABIGÉL

Szabó Magda száz éve, szerk.

Soltész Márton, V. Gilbert Edit

életművét változatos szempontokból közelítik meg, megkísérelve a Szabó Magda-jelenség elemzését, bepillantást adva a kánon–kultusz–kritika¹ hármasának működésébe – hiszen az életmű kánonbeli elhelyezéséhez, objektív tárgyalásához szükséges a kultusz vizsgálata éppúgy, mint helyet adni a kritikai olvasatoknak.

A konferencia kiemelt kérdése volt annak vizsgálata, hogy az említett életmű jelen van-e és milyen módon a mai irodalmi köztudatban, érezteti-e hatását a kortárs írásművészetben, fellelhető-e a kulturális és irodalomtudományi közbeszédben. A kötet felépítése követi a tanácskozást, ezáltal látathatóvá válik az a sokszínű előadói/szerzői kör, amely vállalkozott az író életművének méltatására, kritikai vizsgálatára, recepciójának, szövegei utóéletének bemutatására. Megszólalnak olyanok, akik évtizedek óta mélyrehatóan foglalkoznak az alkotó írásművészetével, akik egy-egy vonását, témakörét vizsgálták behatóan, akik a szövegek iskolai – azaz gyakorlati – alkalmazhatóságát képviselik, akik személyesen ismerték Szabó Magdát, akik külföldi fogadtatására láttak rá vagy épp fordították valamely művét.

A gyűjteményben helyet kaptak az életművet az életúton elhelyező írók (többek között Kabdebó Lóránt, Kiss Noémi, Soltész Márton, Barcsi Tamás és V. Gilbert Edit tanulmányai, vagy éppen Dobos Marianne interjúja Szabó Magdával), amelyek többsége rámutat az írónt övező kultusz által jobbra kikapart jelenségekre, élettényekre, megalkuvásokra. Kabdebó Lóránt egyensúlyt képező nyitószövege személyes kapcsolatuk mozaikjait villantja fel saját élményeken, telefonbeszélgetéseken keresztül. Az író kánonbeli pozíciójának kialakításához hozzájáruló értékelése megvilágító erővel bír. A kötet változosságával, rétegzettségével és alaposágával mutat túl a továbbiakban is azon a sztereotíp felfogáson, miszerint Szabó Magda főként nőíróként, avagy ifjúsági íróként méltó a tárgyalásra, a figyelemre.²

lágít meg új oldalról egy-egy jelenséget az életművel kapcsolatban, vagy épp ösztönöz (újra)olvasásra. A kötet a 2017 októberében, a szerző halálának tizedik évfordulóján megrendezett pécsi konferencia előadásait gyűjti egybe nyolc témakör alapján. E témakörök az alkotó

Az olvasó betekinthez a külföldi fogadtatással, fordítással foglalkozó fejezetben a Szabó-szövegek (többnyire a regények) határon túli „életébe”, a magyar irodalom hazánkban túli népszerűségébe.³ Najbauer Noémi érzékletes példákban át láttatja egy fordítás folyamatát a *Tündér Lala* angollá ültetésének stációján át. A magyar szövegnek szimbolikus elemei a beszélő nevek, amelyek angolra fordítása kihívásokkal teli művelet; a magyar eredetit és angol megfelelőit tartalmazó táblázat pedig rendkívül szórakoztató.⁴

A tárgyalt életmű bővelkedik a mitológiai és az önéletrajzi elemek változatos felhasználásában, sokszor én-elbeszélők segítségével. A *Szabó Magda száz éve* című kötet szerzői közül többen is kiemelnek olyan műveket, amelyek az antik hagyományokra épülnek valamiképpen, legyen szó az *Aeneist* parafrázisról, a *Freskó* vagy a *Danaida* című regényekről.⁵ Az önéletrajzi mozaikok regényformáló alakzata ugyancsak végigvonul a műveken. Az *Ókút* és *Az őz* kapcsán találkozunk itt az arcrongálás műveletével, szembesülünk a szerző-elbeszélő összetett jelensége mögött meghúzódó további irodalomelméleti és hermeneutikai kérdésekkel.⁶

Az író életében meghatározó elhallgatás időszakát történelmi megközelítésből is tárgyalja tanulmány a kötetben. Az 1958-ban prózaíróként visszatérő újhordas Szabó Magda pályáján megnyilvánuló cenzúra-cezúra problematika, az utána megjelenő változások is teret kapnak az értekezésekben.⁷ (Kevésbé ismert tény, hogy a költőként induló szerző az említett időszak után váltott műnemet, és vált azonnal népszerűvé prózájával, majd drámáival. Ez utóbbi műnemben született alkotásai külön szekciót ölelnek fel a kötetben. Nem pusztán a színdarabok kapnak itt helyet,⁸ hanem például *Az ajtó* című regény színpadi feldolgozásának bemutatása is.⁹) Az elhallgatás utáni időszak kettősségével, az alkalmazkodás-szuverenitás kérdésességével Barcsi Tamás, Soltész Márton, Kiss Noémi és Kabdebó Lóránt is foglalkoznak. Barcsi Tamás olvasatában az '56-os forradalom többnyire negatív hatású eseménysorozatként jelenik meg a bizonytalanság és a félelem légkörét hangsúlyozva a Szabó-regényekben.¹⁰

A könyv végén található munkák Szabó Magda általános és középiskolai taníthatóságára koncentrálnak. Perla Erzsébet beszámolójának¹¹ fókuszában a Debreceni Református Kollégium Dóczy Gimnáziumában több alkalommal megrendezett eseménysorozat áll. A tanulók különböző vetélkedőkön, versenyeken vehettek részt, amelyek alapjául az író regényei (például *Abigél*, *Mondják meg Zsófikának*, *Születésnap*, *Álarcosbál*, *Mózes egy, huszonkettő*) szolgáltak. A leírás számos feldolgozási lehetőséget, feladatot, ötletet nyújthat azon tanárok számára, akik vagy a tanóra, vagy egy hosszabb

projekt keretein belül örömmel áldoznának figyelmet Szabó Magda munkáira. Szilágyi Ildikó az életmű vajdasági befogadását tárja fel, különös tekintettel az általános iskolákban előforduló ifjúsági regényekre. Főképp tanügyben dolgozó pedagógusok, könyvtári dolgozók, irodalmi körökben mozgó
40 vagy ismeretlen emberek megkérdezése által derül fény a kutatásból arra: miként is élő a Vajdaság területén a Szabó Magda-életmű.¹² Az említetteken túl Kőnyiné Kovács Anita és Auer Eszter írásai tartoznak ide,¹³ előbbi *Az ajtó* középiskolai feldolgozásához a regényből készült Szabó István-filmet hívja segítségül, míg Auer Eszter *A Danaidához* ad projektmódszerre kidolgozott tanítási segédletet női istennő-archetipusokon át. Szó esik továbbá a különböző filmes-színházi adaptációkról is, hiszen sokan sokféleképp nyúltak és nyúlnak a Szabó-szövegekhez ma is. A konferencia első napját felölelő pécsi iskolai projekte például a diákok előre megalkotott borítókkal és könyvtrailerrel készülhettek, amelyeket a rendezvény első napján mutattak be és értékelték. Ezt követően Arató László és Pethőné Nagy Csilla workshopjain vehettek részt egyetemistákkal együtt az általános és középiskolai versenyzők.

A kötetet a szerkesztő V. Gilbert Edit *Kánon, kultusz, kritika* című írása vezeti be, amely áttekintést nyújt a konferenciáról, a hozzá tartozó eseményekről éppúgy, mint az esemény apropójáról vagy épp a nem várt eseményekről. Nem a konferencia volt ugyanis az egyetlen centenáriumi rendezvény a témában, többek között a Petőfi Irodalmi Múzeum is készült kiállítással¹⁴ és születésnap műsorral. Zárásként is V. Gilbert Edit írása olvasható, amely a szereplőibe rejtőzött Szabó Magdát járja körül, kiemelve a *Mondják meg Zsófikának* Szabó Márta-alakját, Abigélt és többek között *Az ajtóban* megalakított Magduska-figurát. Ahogy fogalmaz: „Történelem, női sors (férfivé lényegülés), nemzeti lét, családfa, antikvitás összeér. A Szabó Magda-életmű folytonosságképző kisugárzása” a mai napig jelen van irodalmunkban.¹⁵

A *Szabó Magda száz éve* lehetővé teszi a tájékozódást azok számára is, akik nem tudtak jelen lenni az író nő munkásságával foglalkozó évfordulós konferenciá(ko)n. Széleskörűen összeválogatott témái között tanár, diák, irodalmár, Szabó Magda-olvasó egyaránt talál kedvére valót. A tanulmánygyűjtemény bizonyítja, hogy Szabó Magda írásművészete korszerű, meglepően mai, a 21. század embere számára is aktuális szövegekből áll, amelyek korosztályokon átívelve kínálják a rájuk találónak az olvasás örömet. (*Orpheusz – Széphalom Könyvműhely, Bp., 2019*)

¹ V. GILBERT Edit, *Kánon, kultusz, kritika* = *Szabó Magda száz éve*, 9.

² Ide kapcsolható tanulmányok a kötetben például KOSZTRABSZKY Réka *Az új, vérbeli női epikus születése* és MAISCH Patrícia *Női szerzőként a magyar oktatásban* című munkái.

³ KURDI Mária, ROZSNYÓI Szusanna az angol, illetve olasz nyelvű megjelenésekről szóló tanulmányai.

⁴ NAJBAUER Noémi, *Szabó Magdával labdáztam* = *Szabó Magda száz éve*, 115–122.

⁵ KÁRPÁTI Bernadett, MÁTÉ Gabriella és AUER Eszter írásai.

⁶ Jolanta JASTRZEBSKA, *Az Ókút mint arcrongálás és Borbás Andrea, Az önéletrajz mint arcrongálás = Szabó Magda száz éve*, 247–261.

⁷ PATAKY Adrienn, *Szabó Magda lírája és recepciója = Szabó Magda száz éve*, 218–228.

⁸ Ide sorolható BARANYAI Norbert, MACZÁK Ibolya és RIDEG Béla tanulmánya.

⁹ LŐKÖS Ildikó, *A könyvből kilépve = Szabó Magda száz éve*, 297–304.

¹⁰ BARCSI Tamás, *1956 ősze Szabó Magda műveiben = Szabó Magda száz éve*, 70.

¹¹ PERLA Erzsébet, *Mondják el a születésnapon = Szabó Magda száz éve*, 125–132.

¹² SZILÁGYI Ildikó, *A Szabó Magda-szövegek mai vajdasági befogadása = Szabó Magda száz éve*, 133–148.

¹³ KÖNYVINÉ KOVÁCS Anita, *Ajtó a középiskolába (n) és AUER Eszter Nőképek A Danaidában, mitológiai összefüggésekkel = Szabó Magda száz éve*, 158–167.

¹⁴ PIM – *Annyi titkom maradt. Száz éve született Szabó Magda*. <https://pim.hu/hu/kiallitas/annyi-titkom-maradt> Letöltés ideje: 2020. 11. 14.

¹⁵ V. GILBERT Edit. *Szabó Magda, a hiányzó folytonosság = Szabó Magda száz éve*, 317.

